

CONTRACTUL DE ÎMPRUMUT ÎN NOUA REGLEMENTARE A CODULUI CIVIL
THE LOAN AGREEMENT UNDER THE NEW REGULATION OF THE CIVIL CODE

Ion GRECU, lector univ.,
Facultatea de Drept și Administrație Publică
Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
E-mail: grecu-ion@mail.ru

Rezumat: *Prezentul articol analizează contractul de împrumut în dreptul civil al Republicii Moldova prin integrarea elementelor normative, doctrinare și jurisprudențiale. Lucrarea examinează natura juridică a împrumutului, condițiile de validitate, executarea obligațiilor, dobânda, mijloacele de probă. Printr-o interpretare sistematică și critică, articolul relevă atât*

fundamentele teoretice ale instituției, cât și orientările constante ale instanțelor judecătorești naționale.

Cuvinte-cheie: *împrumut, caracter, dobândă, Cod civil, bunuri, bani*

Abstract: *The present article analyzes the loan agreement within the civil law of the Republic of Moldova through an integrated examination of normative provisions, doctrinal approaches, and judicial practice. The study addresses the legal nature of the loan, the conditions for its validity, the performance of obligations arising therefrom, the regime of interest, and the applicable rules of evidence. By means of a systematic and critical interpretation, the article highlights both the theoretical foundations of the institution and the consistent orientations reflected in the case law of the national courts, thereby clarifying the practical implications of the new regulatory framework.*

Keywords: *loan agreement, legal nature, interest, Civil Code, goods, money*

Contractul de împrumut reprezintă una dintre cele mai vechi instituții juridice, având origini în dreptul roman, unde era cunoscut sub denumirea de *mutuum*, ca împrumut de bunuri fungibile. În dreptul modern al Republicii Moldova, împrumutul este reglementat într-o manieră detaliată în Codul civil, păstrând însă caracteristicile esențiale consacrate de tradiția juridică europeană.

Odată cu adoptarea Codului Civil al Republicii Moldova din 06.06.2002, contractul de împrumut a fost definit în al. 1) art. 867 care dispunea: „Prin contractul de împrumut o parte (împrumutător) se obligă să dea în proprietate celeilalte părți (împrumutatul) bani sau alte bunuri fungibile, iar acesta se obligă să restituie banii în aceeași sumă sau bunuri de același gen, calitate și cantitate la expirarea termenului pentru care i-au fost date”¹.

La 01.03.2019 Codul civil a suferit modificări esențiale, în urma cărui fapt noțiunea contractului de împrumut a fost relatată în art. 1242, dar care nu a suferit o careva modificare.

În Codul civil din 1964 și anume în alin. (1) art. 271 era menționat că în baza contractului de împrumut o parte (împrumutătorul) transmite celeilalte părți (împrumutatul) în proprietate (în administrare operativă) bani sau lucruri, determinate prin genul lor, iar împrumutatul se obligă să restituie împrumutătorului bani sau aceeași cantitate de lucruri de același den și calitate.²

Codul civil al României clasifică contractul de împrumut în două compartimente și anume în contractul de împrumut de folosință și împrumutul de consumație.

Împrumutul de folosință indiferent de asemănarea în denumire nu poate fi pus într-o comparație cu contractul de împrumut definit în legislația moldovenească, or împrumutul de folosință în esență este contractul de comodat așa cum bunurile ce se transmit împrumutatului în folosință gratuită, dar nu în proprietate. În acest sens cu contractul definit în legislația Republicii Moldova poate fi comparat contractul de împrumut de consumație definit în art. 2158 Cod civil al României care dispune că împrumutul de consumație este contractul prin care împrumutătorul remite împrumutatului o sumă de bani sau alte asemenea bunuri fungibile și consumptibile prin natura lor, iar împrumutatul se obligă să restituie după o anumită perioadă de timp aceeași sumă de bani sau cantitate de bunuri de aceeași natură și calitate.³

Ca și în marea majoritate a contractelor civile, contractul de împrumut are un caracter consensual, considerându-se valabil încheiat din momentul când părțile au convenit asupra clauzelor esențiale ale lui. Unica clauză esențială legală pentru contractul de împrumut este cea cu referire la

¹ Cod civil al Republicii Moldova. Cod nr. 1107 din 06.06.2002.

² Cod civil al RSSM din 26.12.1964, disponibil: <https://ru.scribd.com/doc/38064253/Codul-Civil-1964>

³ Cod civil al României Legea nr. 287/2009 din 17 iulie 2009

obiect. În legislația multor țări (ca și în codul civil al Republicii Moldova din 1964) contractul de împrumut este reglementat ca un contract real, pentru încheierea căruia acordul de voință trebuie însoțit de predarea bunului.¹

Asupra contractului de împrumut ca și celelalte contracte consensuale se aplică norma prevăzută de art. 321 Cod civil care dispune că trebuie să fie încheiate în scris actele juridice dintre persoanele juridice, dintre persoanele juridice și persoanele fizice și dintre persoanele fizice dacă valoarea obiectului actului juridic depășește 1000 de lei, iar în cazurile prevăzute de lege, indiferent de valoarea obiectului.² Drept efect a nerespectării formei scrise a contractului de împrumut în cazul când valoarea împrumutului depășește suma de 1000 lei, este imposibilitatea prezentării în caz de litigiu a probei cu martori pentru demonstrarea contractului, sancțiune expres prevăzută de art. 322 Cod civil.

De regulă, contractul de împrumut încheiat între persoane fizice este întocmit în forma unei simple recipise, întocmite personal și semnate de împrumutat.

Potrivit art. 138 alin. (4) CPC³, înscrisurile care confirmă încheierea contractului de împrumut se depun în instanța de judecată în original sau în copie autentificată în modul stabilit de lege, indicându-se locul de aflare a originalului.

Recipisa sau alt înscris nu pot servi drept temei pentru încasarea sumei împrumutului, dacă aceste înscrisuri nu conțin informații despre părțile contractului de împrumut și despre suma concretă a împrumutului. Se va reține că înscrisul respectiv reprezintă expunerea unui act juridic civil și, în consecință, urmează să corespundă exigențelor legale, inclusiv referitor la clauzele esențiale ale acestuia (clauzele esențiale ale contractului de împrumut, privitoare la subiecții, obiectul actului juridic civil).⁴

Deși forma scrisă nu este cerută *ad validitatem*, ea este necesară *ad probationem* în condițiile art. 321–322 Cod civil, atunci când valoarea depășește pragul legal. Instanțele au admis că remiterea banilor poate fi probată prin transferuri bancare, mesaje electronice sau alte mijloace tehnice.

În caz de litigiu, sarcina probării îi revine creditorului (reclamantului), or art. 118 Cod de procedură civilă dispune că fiecare parte trebuie să dovedească circumstanțele pe care le invocă drept temei al pretențiilor și obiecțiilor sale dacă legea nu dispune altfel.⁵

Aspectul practic privind forma de încheiere a contractului de împrumut este explicat și prin Hotărârea Plenului CSJ cu privire la unele chestii referitoare la aplicarea de către instanțele judecătorești a legislației la soluționarea litigiilor legate de contractele de împrumut nr. 8 din 24.12.2010 prin care se menționează că faptul încheierii contractului de împrumut în formă scrisă poate fi demonstrat printr-un înscris, semnat de părți (împrumutat și împrumutător), prin telegrame, telefonograme, solicitarea scrisă din partea împrumutatului de amânare a termenului achitării

¹ Gheorghe Chibac, Aurel Băieșu, Alexandru Rotari, Oleg Efrim, Drept civil contracte speciale Volumul III, Ediția II, Cartier 2005. Chișinău, p. 111, ISBN 9975793274;

² Cod civil al Republicii Moldova. Cod nr. 1107 din 06.06.2002.

³ Codul de procedură civilă al RM. Cod nr. 225 din 30.05.2003, Monitorul Oficial Nr. 285-294 art. 436 din 03-08-2018

⁴ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la unele chestii referitoare la aplicarea de către instanțele judecătorești a legislației la soluționarea litigiilor legate de contractele de împrumut nr. 8 din 24.12.2010.

⁵ Codul de procedură civilă al RM. Cod nr. 225 din 30.05.2003, Monitorul Oficial Nr. 285-294 art. 436 din 03-08-2018

împrumutului, scrisoarea-garanție cu afirmația că împrumutul va fi restituit și altele asemenea, semnate de partea care le-a expediat.¹

Contractul de împrumut poate fi atât cu titlu gratuit cât și cu titlu oneros. Art. 1242 al. 2) Cod civil stabilește prin normă dispozitivă că contractul de împrumut este gratuit dacă legea sau contractul nu prevede altfel. Alin. (3) a aceleiași norme dispune că până la proba contrară, împrumutul care are ca obiect o sumă de bani se prezumă a fi cu titlu oneros, cu excepția cazului în care ambele părți sânt persoane fizice care nu au calitatea de profesionist.²

Al. 1) art. 1244 Cod civil prevede că în baza contractului de împrumut, părțile pot prevedea și plata unei dobânzi, a cărei rată anuală nu poate depăși dublul ratei de referință CHIBOR înregistrată în ziua bancară anterioară datei în care părțile au stipulat rata dobânzii. În sensul prezentului alineat, rata de referință CHIBOR este rata calculată în modul stabilit de Banca Națională a Moldovei, în baza cotațiilor orientative/ferme ale băncilor contribuții pentru plasarea mijloacelor bănești în lei moldovenești la alte bănci, pe termen de 12 luni.³

Drept efect a ne respectării normei sus menționate, conform art. 1244 al. 3) CC dobânda se reduce de drept până la rata maximă permisă.

Până la republicarea Codului civil din 01.03.2019, legiuitorul a prevăzut că în cadrul contractului dobânda trebuia să fie într-o relație rezonabilă cu rata de refinanțare a Băncii Naționale a Moldovei, iar ca efect a ne respectării acestei dispoziții survenea nulitatea clauzei contractuale referitoare la dobândă.

Așa cum până la modificarea Codului civil din 01.03.2019, Codul civil nu prevedea un quantum maxim cert permisibil a dobânzii, Cărea Supremă de Justiție a emis Recomandarea nr. 13 privind relația rezonabilă dintre dobânzile practicate pe piața financiară non-bancară și rata de bază a Băncii Naționale a Moldovei, menționând că instanța de judecată va considera rezonabilă rata dobânzii calculată conform sumei următoarelor componente: 1) costul creditorului atragerii mijloacelor financiare. De exemplu, în 11 octombrie 2012, rata de referință interbancară (CHIBOR) publicată de Banca Națională a Moldovei era de 11.38%; 2) profitul creditorului de aproximativ jumătate din costul indicat la componenta nr. 1); 3) cheltuielile suportate de creditor și costurile aferente menținerii rezervei instituționale, de aproximativ 4-5%. În aceste circumstanțe, instanța de judecată are temei să considere, la 11 octombrie 2012, o dobândă de 22.07% anuale ca fiind rezonabilă.⁴

CHIBOR (Chisinev Interbank Offered Rate) reprezintă rata medie a dobânzilor la care băncile contribuții sunt disponibile să împrumute pe piața monetară interbancară mijloace bănești în lei moldovenești altor bănci.⁵

În calitate de parte la contractul de împrumut poate participa orice persoană înzestrată cu capacitate civilă necesară pentru încheierea actelor de dispoziție. Împrumutătorul trebuie să fie proprietar al bunurilor care reprezintă obiectul contractului de împrumut. În cazurile prevăzute de lege

¹ Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la unele chestiuni referitoare la aplicarea de către instanțele judecătorești a legislației la soluționarea litigiilor legate de contractele de împrumut nr. 8 din 24.12.2010.

² Cod civil al Republicii Moldova. Cod nr. 1107 din 06.06.2002, art. 1242 alin. (2)

³ Cod civil al Republicii Moldova. Cod nr. 1107 din 06.06.2002, art. 1242 alin. (1)

⁴ Recomandarea Curții Supreme de Justiție nr. 13 privind relația rezonabilă dintre dobânzile practicate pe piața financiară non-bancară și rata de bază a Băncii Naționale a Moldovei. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_rec_csj.php?id=30

⁵ Hotărârea BNM nr. HBN242/2005 din 11.08.2005 cu privire la aprobarea Regulamentului privind ratele de referință CHIBOR și CHIBID, aprobat prin Hotărârea consiliului de administrare BNM nr. HBN242/2005 din 11.08.2005, Monitorul Oficial nr. 10-112 art. 386

împrumutătorul trebuie să aibă calitate specială - lombard sau asociație de economii și împrumuturi ale cetățenilor, iar calitatea de împrumutat au doar cetățenii Republicii Moldova și cetățenii străini.¹

Statul poate fi subiect al contractului de împrumut numai în cazurile expres prevăzute de lege.

Responsabilă de executarea contractului de împrumut este persoana care a semnat contractul în calitate de împrumutat, și nu persoana căreia i-au fost transmiși banii după încheierea contractului.²

Obiectul contractului de împrumut îl constituie bunurile fungibile, în special sumele de bănești care pot fi atât în monedă națională cât și în valută. Anume prin faptul că în cadrul contractului de împrumut în calitate de obiect pot fi și bunurile fungibile, face ca acest contract să se deosebească de contractual de credit bancar, obiectul căruia pot fi doar banii.

Transmiterea proprietății asupra bunului împrumutat reprezintă o trăsătură specifică împrumutului.

Din momentul recepționării bunurilor ele sunt susceptibile de urmărire și pot fi utilizate de către împrumutat după necesitățile proprii, fără a fi necesar acordul împrumutătorului. Caracterul translativ de proprietate al contractului de împrumut se datorează naturii bunurilor care reprezintă obiectul contractului. Astfel, bunurile consumabile și banii nu pot fi utilizați potrivit destinației altfel decât prin consumarea substanței, pentru care cel care le consumă urmează să fie proprietarul lor. La survenirea termenului contractual sau legal, împrumutatul este ținut să restituie în proprietatea împrumutătorului aceiași sumă de bani sau bunuri de același gen, cantitate și calitate.³

Concluzie

Reforma Codului civil al Republicii Moldova a adus o reconceptualizare importantă a contractului de împrumut, racordând instituția la exigențele moderne ale securității juridice și ale practicii economice contemporane. Noua reglementare clarifică în mod substanțial forma de încheiere a contractului, consacrand principiul consensualismului, dar menținând totodată necesitatea probării riguroase a prestației, în special în raporturile dintre neprofesioniști. Această abordare echilibrată oferă atât flexibilitate părților, cât și protecție juridică adecvată în situațiile litigioase.

În ceea ce privește dobânda contractuală, modificările legislative au introdus un cadru normativ mai previzibil și mai protecționist, în special prin delimitarea expresă prin stabilirea unor limite menite să evite abuzul de putere contractuală. Astfel, contractul de împrumut încetează a fi o simplă operațiune de transfer de bunuri fungibile și devine un mecanism juridic modern, orientat spre echitate și transparență.

Totuși ar fi necesar ca norma prevăzută în alin. 3) art. 1244 Cod civil, urmează a avea următorul text: „Clauza contractuală privind rata dobânzii care încalcă dispozițiile alin. (1) este nulă.”

Prin această modificare, norma ar trece de la un mecanism automat de reducere a dobânzii excesive la un **mechanism sancționator bazat pe nulitatea absolută** a clauzei abuzive sau ilegale.

Această soluție: - consolidează principiul legalității dobânzii contractuale; - descurajează impunerea unor rate excesive, care depășesc plafonul legal; - aliniază reglementarea națională practicilor europene de sancționare a clauzelor ilegale; - întărește protecția debitorului și previzibilitatea raporturilor contractuale.

¹ Andrei Bloșenco, Drept civil. Partea specială. Note de curs, Cartdidact, Chișinău, 2003p. 58-59

² Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la unele chestiuni referitoare la aplicarea de către instanțele judecătorești a legislației la soluționarea litigiilor legate de contractele de împrumut nr. 8 din 24.12.2010.

³ Gheorghe Chibac, Sorin Brumă, Oxana Robu, Natalia Chibac, Drept civil contracte și succesiuni, curs universitar, Ediția a IV-a, Chișinău 2019, ISBN 978-9975-146-39-5

Referințe bibliografice:

1. Cod civil al Republicii Moldova. Cod nr. 1107 din 06.06.2002.
2. Cod civil al RSSM din 26.12.1964, disponibil:
 1. <https://ru.scribd.com/doc/38064253/Codul-Civil-1964>
 2. Cod civil al României Legea nr. 287/2009 din 17 iulie 2009;
3. Gheorghe Chibac, Aurel Băieșu, Alexandru Rotari, Oleg Efrim, Drept civil contracte speciale Volumul III, Ediția II, Cartier 2005. Chișinău, p. 111, ISBN 9975793274;
4. Codul de procedură civilă al RM. Cod nr. 225 din 30.05.2003, Monitorul Oficial Nr. 285-294 art. 436 din 03-08-2018;
5. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la unele chestiuni referitoare la aplicarea de către instanțele judecătorești a legislației la soluționarea litigiilor legate de contractele de împrumut nr. 8 din 24.12.2010.
6. Recomandarea Curții Supreme de Justiție nr. 13 privind relația rezonabilă dintre dobânzile practicate pe piața financiară non-bancară și rata de bază a Băncii Naționale a Moldovei. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_rec_csj.php?id=30.
7. Hotărârea BNM nr. HBN242/2005 din 11.08.2005 cu privire la aprobarea Regulamentului privind ratele de referință CHIBOR și CHIBID, aprobat prin Hotărârea consiliului de administrare BNM nr. HBN242/2005 din 11.08.2005, Monitorul Oficialnr. 10-112 art. 386;
8. Andrei Bloșenco , Drept civil. Partea specială. Note de curs, Cartdidact, Chișinău, 2003p. 58-59;
9. Gheorghe Chibac, Sorin Brumă, Oxana Robu, Natalia Chibac, Drept civil contracte și succesiuni, curs universitar, Ediția a IV-a, Chișinău 2019, ISBN 978-9975-146-39-5;